

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه و

تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دری و پشتو) ارسال میگردد

۱۳/جمادی الثانیة/۱۴۴۴هـ ق مطابق ۱۶/جادی/۱۴۰۱هـ ش

فضایل نماز جمعه واحکام آن

إن الحمد لله ، نحمده ونستعينه ونستغفره ، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ، ومن سيئات أعمالنا ، من يهده الله فلا مضل له ، ومن يضلل فلا هادي له ، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله، أما بعد؛ فقد قال الله سبحانه وتعالى في محكم كتابه بعد أعود بالله من الشيطان الرجيم: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ . فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ} الجمعة: (۱۰)

هموطنان وشنوندگان گرامی!

هموطنان معزز، وزارت ارشاد، حج و اوقاف کوشش و زحمت میکشد بخاطر رفع تشنگی علمی، دینی، فرهنگی و ملی در هر جمعه بخاطر هموطنان خود بیان و تقریرهای جامع و مدلی را به دوز بان ملی، پشتو و دری آماده میکند که در تمام کشور توسط علماء برای ملت خویش بیان میکند. بناً از شما به کمال احترام خواهش میشود که در روز های جمعه به مساجد وقت تر بیائید، تا اینکه از یک طرف نماز های نفلی تان را به طریقه خوب اداء کنید و از طرف دیگر تقریر و بیانی که در روز جمعه ارائه میشود شنیده و از معلومات آن استفاده کنید چرا که مساجد حیثیت مدرسه را دارد، ما میخواهیم که به شما از این آدرس معلومات پر منفعت دینی، شرعی واحکام را بیان کنیم.

شریعت اسلام برای جمع آوری مردم بهترین طریقه های را مقرر کرده، اول برای مردم یک قریه و محله حکم کرده که روزانه پنج وقت نماز را باجماعت اداء نماید، بخاطر اینکه مسلمانها در اثنای اداء کردن این عبادت مهم از احوال یک دیگر خبر شوند. باز برای مردم یک شهر بخاطر اداء کردن نماز جمعه به اجتماع آنها در مساجد جامع امر کرده است، باز در هر سال بخاطر ادا کردن نمازهای عید درعید گاهها به اجتماع امر کرده است تا مسلمانان از احوال یک دیگر خبر شوند.

حکم نماز جمعه:

نماز جمعه به اشخاص عاقل، بالغ ، آزاد، مقیم، سالم و مرد فرض است. نماز جمعه از جمله شعائر اسلام است، منکر آن کافر است و تارک آن بدون عذر فاسق و گنهار است.

فرضیت نماز جمعه به آیات قرآن کریم و سنت نبوی و به اجماع امت ثابت است. الله تعالی میفرماید: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ} الجمعة: (۹)

ترجمه:- ای مومنان هنگامیکه برای نماز جمعه آذان داده شود پس به سوی ذکر الهی بشتابید و خرید و فروش را بگذارید، این کار از برای شما بهتر است اگر بدانید.

در آیات فوق الله تعالی مسلمانان را امر کرده است وقتیکه آذان جمعه گفته شود، باید شما خرید و فروش را ترک کنید و همه کارهاییکه مانع از برای نماز جمعه میشود بگذارید و به سوی ادای نماز جمعه به اهتمام خاص روان شوید، در این آیت مراد از (فاسعوا) کوشش کردن است نه دویدن؛ چرا که دویدن بخاطر ادای نماز در حدیث شریف منع شده است.

از این آیه مبارک فرضیت نماز جمعه ثابت میشود چراکه مراد از (فَاسْعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ) نماز جمعه و خطبه نماز جمعه است. امام سرخسی رحمه الله میگوید: امر به سرعت رفتن به سوی یک شی از جهت وجوب آن میشود ترک کردن خرید و فروش مباح است در وقت نماز جمعه دلیل وجوب آن است. [المبسوط]

در حدیث شریف آمده است: (عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، قَالَ: حَطَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : يَا أَيُّهَا النَّاسُ ، تَوَبُّوا إِلَى اللَّهِ قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا ، وَبَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ قَبْلَ أَنْ تُشْغَلُوا ، وَصَلُّوا الَّذِي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ رَبِّكُمْ بِكَثْرَةٍ ذِكْرِكُمْ لَهُ ، وَكَثْرَةِ الصَّدَقَةِ فِي السَّرِّ - وَالْعَلَانِيَةِ ، تَرْزُقُوا وَتُنَصِّرُوا وَتُجَبَّرُوا ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ قَدْ افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ الْجُمُعَةَ فِي مَقَامِي هَذَا ، فِي يَوْمِي هَذَا ، فِي شَهْرِي هَذَا ، مِنْ عَامِي هَذَا ، إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، فَمَنْ تَرَكَهَا فِي حَيَاتِي أَوْ بَعْدِي ، وَلَهُ إِمَامٌ عَادِلٌ أَوْ جَائِرٌ ، اسْتِخْفَافًا بِهَا ، أَوْ جُحُودًا لَهَا ، فَلَا جَمَعَ اللَّهُ لَهُ شَمْلُهُ ، وَلَا بَارَكَ لَهُ فِي أَمْرِهِ ، إِلَّا وَلَا صَلَاةَ لَهُ ، وَلَا زَكَاةَ لَهُ ، وَلَا حَجَّ لَهُ ، وَلَا صَوْمَ لَهُ ، وَلَا بِرَّ لَهُ ، حَتَّى يَتُوبَ ، فَمَنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ). سنن ابن ماجه

ترجمه:- از جابر بن عبدالله رضي الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلى الله عليه وسلم به ما خطبه ایراد میکرد و فرمودند: ای مردم! توبه کنید به سوی الله تعالی (رجوع) قبل از اینکه بمیرید و سبقت کنید به انجام اعمال صالحه قبل از اینکه شما مشغول شوید، وصل و پیوند کنید آن رابطه ای را که در بین شما و پروردگار تان است به زیاد ذکر کردن الله تعالی و به بیشتر صدقه دادن در حالت پنهانی و آشکار، شما روزی داده میشوید و شما کمک کرده میشوید، جبران کرده میشوید (یعنی حالت شما از گذشته خوب میشود) و بدانید که بدون شک الله تعالی بالای شما فرض کرده است جمعه را در جائیکه من ایستاده هستم و در این روز و در این ماه و در این سال تا روز قیامت، کسیکه ترک میکند آن را در حیات من و یا بعد از من و در حالیکه از برای او امام عادل و یا جائر است (ظالم) در این حالت کسیکه از روی سبک نظری به جمعه و یا انکار از جمعه، نماز جمعه را ترک میکند.

الله تعالی کارهای او را در ست نکند و در کارهای آن برکت نیندازد. خبردار! آگاه باشید نیست از برای او نماز، زکات، و روزه، حج و از برای او نیکی نیست تا اینکه توبه کند و کسیکه توبه کرد الله تعالی به قبول توبه آن رجوع میکند.

در حدیث شریف دیگری آمده است: (الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرْبَعَةً عَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَوْ امْرَأَةٌ أَوْ صَبِيٌّ أَوْ مَرِيضٌ). سنن ابی داود

ترجمه:- جمعه حق و واجب است بر هر مسلمان با جماعت، ماسوای چهار شخص، غلام مملوک، زن، بچه نابالغ و مریض. در حدیث دیگری آمده است: (رَوَّاحُ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُخْتَلِمٍ). سنن النسائي

ترجمه:- رفتن به سوی نماز جمعه واجب است بر هر بالغ مرد.

همچنان در رابطه به فرضیت نماز جمعه اجماع امت است. امام ابن المنذر میگوید: (وأجمعوا على أن الجمعة واجبة على الأحرار البالغين المقيمين الذي لا عذر لهم. [الإجماع لابن المنذر])

ترجمه:- علمای امت اسلامی اجماع کرده اند براینکه نماز جمعه واجب است بر هر اشخاص آزاد، جوان، مقیم و کسانی عذر نداشته باشند.

ممنوعیت خرید و فروش بعد از آذان اول:

وقتیکه آذان اول گفته میشود بر هر مسلمان لازم است که تمام کارهای دنیوی را ترک کرده و به نماز جمعه آمادگی بگیرد. به مسجد برود و به شنیدن خطبه (تبلیغ و بیان) خود را برساند تا که از رهنمائی ها و هدایات و معلومات دینی که خطیب جمعه ارائه میکند مستفید شود و خطبه جمعه را دقیق گوش بگیرد و به خشوع و خضوع نماز جمعه را ادا کند.

از این جهت صحابه کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین را عادت بر این بود که در روز جمعه بعد از ادای نماز جمعه صرف طعام میکردند تا اینکه نسبت مصروف شدن به خورد و نوش از نماز جمعه باز نمانند.

امام ابن العربی در احکام القرآن میگوید: (در زمان رسول الله صلی الله علیه و سلم آذان روز جمعه مانند سائر نمازها مؤذن در همان وقت آذان میگفت، وقتیکه رسول الله صلی الله علیه و سلم به منبر می نشست و همین طریقه در زمان ابوبکر صدیق رضی الله عنه و حضرت عمر فاروق و در کوفه در زمان حضرت علی رضی الله عنه این طریقه جریان داشت وقتیکه حضرت عثمان رضی الله عنه به خلافت رسید در مقام زرواء آذان سوم زیاد شد).

علمای کرام میگویند: که در زمان رسول الله صلی الله علیه و سلم صحابه کرام نزدیک مسجد نبوی زندگی میکردند و آذان را می شنیدند، خطبه و نماز جمعه از کسی فوت نمی شد در زمان حضرت عثمان رضی الله عنه تعداد صحابه زیاد شد و اصحاب کرام خانه هارا دور از مسجد نبوی اعمار کردند و در کار بار مردم و سعت آمد و این سبب شد که مردم آذان جمعه را نمی شنیدند و به مشکل به ادای نماز جمعه و خطبه میرسیدند. بناً حضرت عثمان رضی الله عنه یک آذان دیگر را زیاد کرد که در مقام زرواء گفته میشود، به گفته بعضی علما زرواء یک مکانی در بین بازار بود، همه مردم یک آذان دخول وقت است یعنی آذان اول در مقام زرواء آغاز دخول وقت است و آذان دوم در وقتی که امام به خطبه شروع میکند و مراد از آذان سوم اقامت است .

در حدیث شریف آمده است: (كَانَ النَّدَاءُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوَّلَهُ إِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَلَمَّا كَانَ عُثْمَانُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَكَثُرَ النَّاسُ زَادَ النَّدَاءُ الثَّلَاثَ عَلَى الزُّورَاءِ). صحیح البخاری

ترجمه:- آذان اول در روز جمعه وقتیکه امام به منبر می نشست در زمان رسول الله صلی الله علیه و سلم و ابوبکر و عمر رضی الله عنهما وقتیکه زمان حضرت عثمان شد و مردم زیاد شد حضرت عثمان آذان سوم را در مقام زرواء زیاد کرد .

وقتیکه آذان اول گفته میشود به همه مردم فرض است تمام معاملات دنیوی، خرید، فروش و سائر مشغولیت های خود را ترک کنند و به سوی نماز جمعه حرکت کنند.

لهذا بعد از آذان اول به نزد احناف معاملات دنیوی از قبیل خرید و فروش و غیره مکروه تحریمی است و آمادگی برای نماز جمعه و رفتن به ادای نماز جمعه لازم است.

بدرالدین عینی از امام اعظم رح قول رانقل کرده است: (وروی الحسن، عن أبي حنيفة، أن المعتبر في وجوب السعي وحرمة البيع الأذان على المنارة؛ لأنه لو انتظر الأذان عند المنبر يفوته أداء السنة، وسماع الخطبة، وربما تفوته الجمعة إذا كان بيته بعيداً من الجامع). شرح أبي داود للعيني

ترجمه:- حسن از امام ابوحنیفه رحمه الله عليه روایت نقل کرده است که او میگوید: قول معتبر در وجوب سعی و حرمت بیع بعد از اذان اول است چرا که اگر نماز گزاران منتظر اذان پیش روی منبر باشند در آن صورت نماز سنت و شنیدن خطبه از آنها فوت میشود و خطر فوت نماز جمعه هم میرود اگر خانه ها از مسجد دور باشد.

فضائل نماز جمعه :

در باره فضائل نماز جمعه احادیث بیشتری آمده است که بعضی آنها قرار ذیل اند:

۱- به اثر ادای نماز جمعه گناهان معاف میشود.

کسیکه با در نظر داشت آداب جمعه نماز جمعه را اداء میکند گناهان او معاف میشود که این مضمون در احادیث مختلف ذکر شده است .

در یک حدیث شریف رسول الله صلی الله علیه وسلم میفرماید: (مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ، ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَاسْتَمَعَ وَأَنْصَتَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ، وَمَنْ مَسَّ الْحَصَا فَقَدْ لَغَا). رواه مسلم .

ترجمه:- کسیکه به طریقه درست وضو کند (یعنی آداب وضو را مراعات کند) باز به سوی نماز جمعه بیاید ، خطبه نماز جمعه را بشنود و خاموش باشد، بخشیده میشود برای او از جمعه گذشته تا این جمعه و زیادت سه روز، و کسیکه سنگ ریزه ها را مسح کرد (یعنی خود را با سنگ های ریزه مصروف کرد) پس این کار لغو را انجام داد و ثواب نماز جمعه را ضایع کرد.

در حدیث دیگری آمده است: (لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ وَيَدْهِنُ مِنْ دُهْنِهِ أَوْ يَمَسُّ مِنْ طِيبٍ بَيْنَهُ ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يَفْرُقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ ثُمَّ يُصَلِّي مَا كَتَبَ لَهُ ثُمَّ يُنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْآخِرَى).

صحیح البخاری

ترجمه:- کسیکه در روز جمعه غسل کند و بدن خود را پاک کند هر اندازه کی توان دارد و خوشبوئی را استعمال کند باز به سوی مسجد حرکت کند و در مسجد در بین دو نفر جدائی نیآورد، یعنی در بین آنها ننشیند، باز هر اندازه که نماز به او مقدر باشد ادا کند، باز وقتیکه امام به خطبه شروع میکند خاموش بنشیند، الله تعالی برای این شخص از این جمعه تا جمعه دیگر گناهان او را معاف میکند.

در یک حدیث دیگری آمده است: (مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَبَسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ وَمَسَّ مِنْ طِيبٍ - إِنْ كَانَ عِنْدَهُ - ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَلَمْ يَتَخَطَّ أَعْنَاقَ النَّاسِ ثُمَّ صَلَّى مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ ثُمَّ أَنْصَتَ إِذَا خَرَجَ إِمَامُهُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ جُمُعَتِهِ الَّتِي قَبْلَهَا). سنن أبي داود

ترجمه:- کسیکه روز جمعه غسل کند و بهترین لباس خود را بپوشد، خوشبوئی استعمال کند اگر نزد او باشد باز به سوی ادای نماز جمعه بیاید و به گردن های مردم پاهای خود را بلند نکند باز هر اندازه ایکه نماز های نفلی و سنت به او مقدر باشد اداء کند، باز وقتیکه امام به ارائه خطبه به منبر بالا میشود (و خطبه را شروع میکند) به خطبه گوش فرا دهد تا اینکه از نماز فارغ میشود این اعمال از برای او از این جمعه تا جمعه گذشته کفاره گناهان او میشود. در حدیث شریف آمده است: (يَحْضُرُ الْجُمُعَةَ ثَلَاثَةٌ نَفَرٍ رَجُلٌ حَضَرَهَا يَلْعُو وَهُوَ حَظُّهُ مِنْهَا وَرَجُلٌ حَضَرَهَا يَدْعُو فَهُوَ رَجُلٌ دَعَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِنْ شَاءَ أَعْطَاهُ وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُ وَرَجُلٌ حَضَرَهَا بِإِنْصَاتٍ وَسُكُوتٍ وَلَمْ يَتَخَطَّ رَقَبَةَ مُسْلِمٍ وَلَمْ يُوذِ أَحَدًا فِيهَا كَفَّارَةٌ إِلَى الْجُمُعَةِ الَّتِي تَلِيهَا وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ (مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا). سنن أبي داود

ترجمه:- به نماز جمعه سه قسم مردم می آید: یکی آن کسی است که می آید و در اثنای ارائه خطبه سخنها بیهوده و کارهای لغو را میکند، نصیب این شخص همین حاضر شدن نماز جمعه است (یعنی از ثواب جمعه محروم میشود) دوم: آن کسی است که به نماز جمعه می آید و در وقت خطبه دعا میکند و این کسی است که از الله تعالی دعا میخواهد اگرخواست و اراده الله شد، به فضل و کرم خود برای او میدهد یعنی دعای او را قبول میکند و اگر خواست و اراده از او منع میکند یعنی دعای او را قبول نمی کند، سوم: کسی است که به نماز جمعه می آید، درحالیکه به شنیدن خطبه گوش فرامی دهد و خاموش

می نشیند و به گردنهای مسلمانها پای خود را بلند نمی کند و به کسی تکلیف نمی رساند این جمعه از برای او تا جمعه گذشته کفاره گناهان او میگردد، جمعه گذشته و یا جمعه آینده مراد است. بلکه سه روز دیگر هم از برای گناهان او کفاره میگردد، چرا که الله تعالی میفرماید: (و من جاء بالحسنة فله عشر- أمثالها) . کسی که آمدن کند به یک نیکی از برای او ده برابر ثواب داده میشود.

۲- به اثر رفتن به نماز جمعه در برابر هر قدم ثواب یک سال روزه حاصل میشود.

کسی که با مراعت نمودن آداب جمعه به وقت پیاده به مسجد برود برای این شخص در برابر هر قدم ثواب روزه یک ساله و ثواب یکساله قیام (عبادت) حاصل میشود.

در حدیث شریف آمده است: (مَنْ غَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ اغْتَسَلَ ثُمَّ بَكَرَ وَ ابْتَكَرَ وَ مَشَى- وَ لَمْ يَرْكَبْ وَ دَنَا مِنَ الْإِمَامِ فَاسْتَمَعَ وَ لَمْ يَلْغُ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ عَمَلٌ سَنَةِ أَجْرِ صِيَامِهَا وَ قِيَامِهَا). سنن أبی داود

ترجمه:- کسیکه غسل کرد در روز جمعه یا سبب غسل شخص دیگر شد باز به مسجد به وقت پیاده برود و به سواری سوار نشود و به امام نزدیک بنشیند و خطبه را با خاموشی بشنود و در وقت خطبه سخن بیهوده و کارهای بیهوده نکند از برای او است، بخاطر آمدن به نماز جمعه در برابر هر قدم ثواب روزی یکساله و ثواب عبادت یکساله داده میشود.

۳- فضیلت کسانی که در اول وقت به ادای نماز جمعه میروند:

کسیکه در اول وقت به نماز جمعه میروند برای او ثواب زیاد داده میشود و کسیکه در اخیر به نماز جمعه میروند در اجر و ثواب با آنها فرق دارد.

در یک حدیث شریف آمده است: (مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ ثُمَّ رَاحَ فَكَانَ قَرَبَ بَدَنَةٍ، وَ مَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَانَ قَرَبَ بَقْرَةٍ، وَ مَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّلَاثَةِ فَكَانَ قَرَبَ كَبْشًا أَقْرَنَ، وَ مَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَانَ قَرَبَ دَجَاجَةٍ، وَ مَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَانَ قَرَبَ بَيْضَةٍ، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ). متفق عليه

ترجمه:- کسیکه در روز جمعه مانند غسل جنابت غسل کند، باز در اول وقت به نماز جمعه برود آنقدر ثواب داده میشود مثلیکه یک شتر را خیرات کرده باشد و کسیکه در ساعت دوم به نماز جمعه میروند آنقدر ثواب داده میشود مثلیکه یک گاو را خیرات کرده باشد، کسیکه در ساعت سوم برود اینطور است مثلیکه یک گوسفند شاخ دار را خیرات کند و کسیکه در ساعت چهارم برود مثلی است که یک مرغ را خیرات کرده باشد، کسیکه در ساعت پنجم برود مثلیکه یک تخم مرغ را خیرات کرده باشد، پس وقتیکه امام به خطبه بالا میشود و خطبه را شروع میکند ملائک نوشتن نامهارا بند میکنند و می آیند به خطبه گوش فرامیدهند.

همین موضوع در یک مضمون حدیث شریف دیگر ذکر شده است، نبی علیه السلام میفرماید: (إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ وَقَفَتِ

الْمَلَائِكَةُ عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَالْأَوَّلَ وَمَثَلُ الْمُهْجَرِ مَثَلُ الَّذِي يُهْدِي بَدَنَةً ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدِي بَقْرَةً ثُمَّ كَبْشًا ثُمَّ دَجَاجَةً ثُمَّ بَيْضَةً فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ طَوَّأَ صُحُفَهُمْ وَيَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ). صحیح البخاری.

ترجمه:- و وقتی که روز جمعه فرا میرسد ملائک به دروازه های مسجد ایستاد میشوند، مینویسند آن کسی را که اول آمده است، باز به تعقیب آن دیگر را، کسی که اول در مسجد آمده است نام او را اول مینویسند و کسی که دوم آمده است در شماره دو قرار میگیرد به همین ترتیب حاضرین نماز جمعه را نام نویسی میکنند، پس کسیکه در ساعت اول به مسجد بیاید مثلیکه برای رضای الله تعالی (شتری) را خیرات کرده باشد، شخص دومی که آمده مثلیکه که یک (گاوی) را به رضای الله تعالی خیرات کرده باشد، باز شخص دیگری که به تعقیب آن آمده مثلیکه یک گوسفندی را به رضای الله تعالی خیرات کرده باشد. باز به تعقیب آن شخص دیگری که آمده مثال طوری است که مثلیکه (مرغ) را خیرات کرده باشد، باز به تعقیب آن کسی دیگری که آمده مثال طوری است که تخم مرغ را خیرات کرده باشد. پس وقتی که امام بخاطر ارائه خطبه به منبر بالا میشود ملائک کتابهای نام نویسی خود را جمع میکنند به خطبه گوش فرا میدهند.

۴- کسانی که در وقت اول به نماز جمعه میروند در وقت دیدار الله تعالی، به نزد الله جل جلاله نزدیک و مقرب اند. امام آجری وابن بطه این حدیث را نقل کرده اند، نبی علیه السلام میفرماید: (إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ يَرَوْنَ رَبَّهُمْ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ جُمُعَةٍ فِي رِمَالِ الْكَافُورِ ، وَأَقْرَبُهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا: أَسْرَعَهُمْ إِلَيْهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، وَأَبْكَرُهُمْ غَدَاً). الشريعة للأجری، الإبانة الكبرى لابن بطه

ترجمه:- بدون شک جنتی ها در هر روز جمعه در بلندی های کافور به دیدار الله تعالی مشرف میشوند و در بین اینها بسیار نزدیک و مقرب کسی است که در دنیا به نماز جمعه در وقت اول به سرعت میرفت.

همچنان حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه میفرماید که من از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیده ام که فرمودند: (إِنَّ النَّاسَ يَجْلِسُونَ مِنَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى قَدَرِ رَوَاجِهِمْ إِلَى الْجُمُعَاتِ ، الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالثَّلَاثِ). سنن ابن ماجه

ترجمه:- بدون شک در روز قیامت در وقت دیدار پروردگار بسیار نزدیک و مقرب کسی است که در دنیا به ادای نماز جمعه در وقت اول، دوم و سوم میرفت. اینها به همین مقدار به الله تعالی نزدیک و مقرب میباشند.

به اثر رفتن به نماز جمعه کارهای دنیوی پوره میشود:

علما یک واقعه را نقل کرده اند: فردی توبه کردن از غفلت خود را اینطور بیان کرده است: من یکبار در روز جمعه گندم را بر سرخر بار نموده و جهت آرد کردن به آسیاب بردم و وقتی که گندم را از سرخر پائین کردم خر به طرف جنکل گریخت، در این وقت یک همسایه من آمد و برایم گفت: اکنون نوبت آبیاری باغ تو است، اگر فعلاً باغ را آبیاری نکنی باز نوبت تو خیلی بعد می آید، در حالیکه باغ تو به آبیاری سخت ضرورت دارد در این اثنا وقت نماز جمعه هم فرا رسیده من با خود گفتم: (صلاة الجمعة أحب إلي من غيرها) نماز جمعه به نزد محبوب است از دیگر اشیا کرده. پس من همه این کارها را ترک کردم و به ادای نماز جمعه رفتم و وقتی که بعد از نماز باز گشت به خانه آمدم دیدم که بوجی آرد من در خانه نهاده شده، زوجه من هم از آن نان پخته کرده است و خرم هم در خانه ایستاده است و باغ هم آبیاری شده است، من از زوجه خود پرسیدم که این کارها چگونه اجرا شده، زوجه برایم گفت: همسایه ما گندم خود را برای آرد کردن به آسیاب برده بود و در آسیاب هم گندم ما موجود بود. بنا به اشتباه گندم ما را آرد کرده و وقتی که بوجی آرد را به خانه آورد من بوجی خود را شناختم و بوجی خود را به خانه آوردم و باغ به خاطر این آبیاری شده که همسایه ما زمین خود را که در جوار باغ ما قرار داشت آبیاری کرد و در زمین او سوراخ

های بود که از آن سوراخ ها آب به باغ ما می آمد و به اثر آن تمام باغ ما آبیاری شد و خریخاطر این به خانه آمده که درجنگل گرس ها اورا شکار میکردند و از ترس آنها خربه خانه آمد.

این شخص میگوید: (وذلك كله ببركة صلاة الجمعة) این همه کارها به برکت نماز جمعه اتفاق افتاد. پس من محبت خود را از کارهای دنیوی قطع کردم و به طرف عبادت متوجه شدم.

جزاهای ترک نماز جمعه بدون عذر:

بالای کسی که نماز جمعه فرض باشد و بدون عذر نماز جمعه را ترک میکند برای اینچنین اشخاص در احادیث و عیدها و جزاهای سخت ذکر شده است که بعضی آنها قرار ذیل است:

۱- مهر زدن قلبها به اثر ترک نماز جمعه بدون عذر:

از حضرت عبد الله بن عمر و حضرت ابوهریره رضي الله عنهما روایت است، این هر دو میگویند ما از رسول الله صلی الله علیه و سلم شنیدیم که در منبر چوبی فرمودند: (لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وُدِّهِمُ الْجُمُعَاتِ أَوْ لَيَخْتَمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ) رواه مسلم .

ترجمه:- این مردم از ترک کردن نماز جمعه منع شوند و اگر نه الله تعالی به خاطر (ترک نماز جمعه) به دلهایشان مهر میزند باز اینها از جمله غافلین میگردند.

در این حدیث جزای تارک نماز جمعه ذکر شده که الله تعالی بر این طبقه مردم به دلهایشان مهر میزند و مهر زدن به دلها کنایه از این است که الله تعالی دلهای این طبقه مردم را به غفلت گرفتار میکند که ایشان از توفیق به اصلاح محروم میشوند و در نتیجه این طبقه مردم گرفتار عذاب الهی میگردند.

در یک حدیث دیگر آمده است، که رسول الله صلی الله علیه و سلم میفرماید: (مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعٍ تَهَاوُنًا بِهَا طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ). سنن أبی داود

ترجمه:- کسیکه بنا بر سستی و تنبلی سه جمعه (نماز) را ترک کند الله تعالی در قلب او مهر میزند. (که به سبب آن از توفیق به اعمال نیک محروم میشود).

۲- تهدید به آتش زدن خانه های کسانی که نماز جمعه را ترک میکنند:

کسانی که بدون عذر نماز جمعه را ترک میکنند نبی کریم صلی الله علیه و سلم در باره این طبقه مردم وعید سختی را ذکر کرده و پیامبر علیه السلام میفرماید: دلم میخواهد که خانه های این طبقه مردم را بالایشان بسوزانم. در حدیث شریف آمده است: (عن عبد الله، أن النبي صلى الله عليه وسلم، قال لقوم يتخلفون عن الجمعة: لقد هممت أن أمر رجلا يصلي بالناس، ثم أحرق على رجال يتخلفون عن الجمعة بيوتهم). صحيح مسلم

ترجمه:- از حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه روایت است، او میگوید که رسول الله صلی الله علیه و سلم در باره مردمی که بدون عذر از نماز جمعه بازمی مانند یعنی به نماز جمعه حاضر نمی شوند فرمودند: من این اراده را کردم که به یک کسی امر کنم که در جای من به مردم نماز اداء کند، باز من خانه های آن مردم را همرا با مال و اسباب و خودشان بسوزانم، کسی که از نماز جمعه باز میماند و بدن عذر نماز جمعه را اداء نمی کند.

شما در این فکر کنید که رسول الله صلی الله علیه و سلم به امت خود بسیار مهربان بود، که معمولی تکلیف را هم به کسی راضی نبود، مگر کسانی که بدون عذر به نماز جمعه نمی آمدند در باره آنها قهر و غصه سخت خود را اظهار کرد که اراده سوختاندن خانه هایشان را کرد.

۳- تارک نماز جمعه بدون عذر از جمله منافقین حساب میشود:

رسول الله صلی الله علیه و سلم میفرماید: (مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًا فِي كِتَابٍ لَا يُمَحَّى وَلَا يُبَدَّلُ). مسند الشافعی، البیهقی

ترجمه:- کسی که نماز جمعه را بدون عذر ترک میکند نوشته میشود منافق در کتابی که نه محو میشود و نه تبدیل.

۴- تارک نماز جمعه بدون عذر مستحق جهنم است .

به کسی که نماز جمعه فرض باشد و بدون عذر نماز جمعه را ترک کند این شخص مستحق جهنم است، از حضرت عبد الله ابن عباس در باره اینچنین شخص سوال شد: (وَ سِئَلُ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ رَجُلٍ يَصُومُ النَّهَارَ وَيَقُومُ اللَّيْلَ، لَا يَشْهَدُ جُمُعَةَ وَلَا جَمَاعَةً؟ فَقَالَ: هُوَ فِي النَّارِ) سنن الترمذی

ترجمه:- از حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنهما در باره شخصی که روزها را روزه میگیرد و شب را قیام میکند ولی در جمعه و به جماعت حاضر نمی شود سوال شد که حکم این شخص چیست؟ ابن عباس رضی الله عنه در جواب فرمود: این شخص در آتش جهنم میباشد.

امام بکر ابن ابی شیبیه این روایت را اینچنین نقل کرده: (عن ابن عباس ، قال : اختلف إليه رجل شهرا يسأله عن رجل يصوم النهار ويقوم الليل ، ولا يشهد جمعة ، ولا جماعة ، مات ؟ قال : في النار). مصنف ابن أبي شيبة

ترجمه:- از ابن عباس رضی الله عنه روایت است که یک نفر یک ماه پی در پی می آمد و این سوال را از او میکرد که یک نفر روزها را روزه میگیرد و شب ها را قیام میکند ولی به نماز جمعه و جماعت حاضر نشود و بمیرد؟ ابن عباس رضی الله عنه فرمودند: که او در جهنم میباشد.

مطلب حدیث این است که یک نفر تمام عمر روزها را روزه گیرد و شبها عبادت نفلی کند ولی به نماز جمعه و جماعت حاضر نشود و به این هیچ توجه نکند این شخص اگرچه مسلمان است، باز هم جزای این گناه خود را در جهنم میبیند .

امام ترمذی رحمه الله مطلب حدیث مذکور را بیان کرده: (ومعنى الحديث أن لا يشهد الجماعة والجمعة رغبة عنها واستخفافا بحقها وتهاونها بها) سنن الترمذی

گوش فرا دادن به خطبه نماز جمعه واجب است:

گوش فرا دادن به خطبه اگر چه خطبه را نمی شنوند و یا از امام دور نشسته است واجب است.

رسول الله صلی الله علیه و سلم میفرماید: (إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَنْصِتْ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَعْنَتْ). صحیح البخاری.

ترجمه:- وقتی که تو در روز جمعه در اثنای که امام خطبه میخواند به رفیق خود بگوئی خاموش باش؛ تو کار لغو را کردی .

از این حدیث معلوم شد که در اثنای خطبه امام مطلقاً سخن کردن منع است؟ تا اینکه اگر کسی در اثنای خطبه سخن میگوید برای او خاموش باش گفتن هم منع است اگر که این امر به خاموشی در جمله امر به معروف ونهی از منکر می آید و در دوران خطبه این هم منع است. چرا که در وقت خطبه خاموش بودن و خطبه را به خاموشی شنیدن واجب است، حتی اگر شخصی از امام دور نشسته است و صدای خطبه امام را نمی شنوند بنا به قول صحیح چپ نشستن برای این شخص هم واجب است.

فقها این قاعده را ذکر کرده اند: هرکاریکه در نماز حرام باشد در خطبه هم حرام است مانند: خوردن، نوشیدن، سخن گفتن، تسییح گفتن و جواب سلام.

امام ابن عابدین رحمه الله میفرماید: (أَنْ كُلَّ مَا حَرَّمَ فِي الصَّلَاةِ حَرَّمَ فِي الْخُطْبَةِ فِيحْرَمُ أَكْلَ وَشَرْبَ وَكَلَامَ وَلَوْ تَسْبِيحًا أَوْ رَدَّ سَلَامًا أَوْ أَمْرًا بِمَعْرُوفٍ إِلَّا مِنَ الْخُطْبِ لِأَنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ مِنْهَا بِلَا فَرْقٍ بَيْنَ قَرِيبٍ وَبَعِيدٍ فِي الْأَصْح). حاشیة ابن عابدین ترجمه:-- هر آنچه که در نماز حرام است در خطبه هم حرام است، طوریکه خوردن، نوشیدن، سخن گفتن ولو که تسییح گفتن، جواب سلام و یا امر به معروف باشد، بغیر از خطیب چرا که امر بالمعروف یک حصه ای از خطبه است: این حرمت بدون تفاوت بین افراد نزدیک و یا دور که به خطیب نشسته اند، بنا بر اصح روایت.

از حضرت علی کرم الله وجهه روایت است: (إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ خَرَجَ الشَّيَاطِينُ يُرَبِّتُونَ النَّاسَ إِلَى أَسْوَاقِهِمْ وَمَعَهُمُ الرِّيَاطُ وَتَفْعُدُ الْمَلَائِكَةُ عَلَى أَبْوَابِ الْمَسَاجِدِ يَكْتُبُونَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ مَنَازِلِهِمْ السَّابِقِ وَالْمُصَلِّي وَالَّذِي يَلِيهِ حَتَّى يَخْرُجَ الْإِمَامُ فَمَنْ دَنَا مِنَ الْإِمَامِ فَأَنْصَتَ أَوْ اسْتَمَعَ وَلَمْ يَلْغُ كَانَ لَهُ كِفْلَانِ مِنَ الْأَجْرِ وَمَنْ نَأَى عَنْهُ فَاسْتَمَعَ وَأَنْصَتَ وَلَمْ يَلْغُ كَانَ لَهُ كِفْلٌ مِنَ الْأَجْرِ وَمَنْ دَنَا مِنَ الْإِمَامِ فَلَغَا وَلَمْ يَنْصِتْ وَلَمْ يَسْتَمِعْ كَانَ عَلَيْهِ كِفْلَانِ مِنَ الْوِزْرِ وَمَنْ نَأَى عَنْهُ فَلَغَا وَلَمْ يَنْصِتْ وَلَمْ يَسْتَمِعْ كَانَ عَلَيْهِ كِفْلٌ مِنَ الْوِزْرِ وَمَنْ قَالَ صَهٍ فَقَدْ تَكَلَّمَ وَمَنْ تَكَلَّمَ فَلَا جُمُعَةَ لَهُ ثُمَّ قَالَ هَكَذَا سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). مسند أحمد

ترجمه:-- وقتیکه روز جمعه میشود شیطانهای میبیرایند که همرایشان بیرق ها میباشند و مردم را و میدارند به رفتن به بازار ها و از مساجد منع میکنند و ملائک در دروازه های مساجد می نشینند و مراتب مردم را مینویسند، آن نماز گزاری که پیش می آید مرتبه آن را نوشته میکنند بعداً کسیکه دوم می آید مرتبه آن را مینویسند این سلسله همینطور جاری میباشند، تا اینکه امام به ارائه خطبه به منبر بالا شود. پس کسیکه به امام نزدیک نشسته خاموش است و خطبه را به خاموشی میشنود و کارهای لغو را انجام نمی دهد، کان له کفلان من الأجر از برای این شخص دو حصه اجر است. و کسیکه از امام دور نشسته و خطبه را به خاموشی میشنود و خاموش نشسته است و کار لغو را انجام نداده؛ کان له کفل من الأجر از برای او یک حصه اجر است و کسیکه به امام نزدیک نشسته ولی کار لغوی را انجام داد و یا سخن گفت و خطبه را به خاموشی نشنید (کان علیه کفلان من الوزر) از برای این دو حصه گناه است و کسیکه از امام دور نشسته است و کار لغوی را انجام دهد، خاموش هم نشیند و به خاموشی خطبه را نشنود (کان علیه کفل من الوزر) از برای این یک حصه گناه است و کسیکه در اثنای خطبه به کسی دیگری میگوید: "صه" خاموش باش پس این سخن گفت: ومن تکلم فلا جمعة له . و کسیکه سخن گفت او ثواب جمعه را حاصل کرده نمی تواند. باز حضرت علی کرم الله وجهه فرمودند: هکذا سمعت نبیکم. اینچنین من از پیامبر شما محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیده ام .

در یک حدیث شریف دیگری آمده است: (مَنْ تَكَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَهُوَ كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا وَالَّذِي يَقُولُ لَهُ أَنْصِتْ لَيْسَ لَهُ جُمُعَةٌ). مسند أحمد

ترجمه:- کسیکه در روز جمعه سخن میگوید در حالیکه امام خطبه میخواند این مانند آن خری است که کتابها بالای او بار شده است و آن کسیکه به او میگوید خاموش باش، برای او ثواب جمعه نیست.

بهترین نماز جمعه آن است که خطبه آن کوتاه باشد:

بهترین نماز جمعه آن است که نماز آن دراز باشد و خطبه آن کوتاه باشد.

در حدیث شریف آمده است: (إِنَّ قِصَرَ الْخُطْبَةِ ، وَطُولَ الصَّلَاةِ مِنَّةٌ مِنْ فِقْهِ الرَّجُلِ ، فَأَطِيلُوا الصَّلَاةَ ، وَأَقْصِرُوا الْخُطْبَ). مسند البزار

ترجمه:- بدون شک کوتاهی خطبه و دراز خواندن نماز، علامه فهم و دانش مرد است، پس نماز را دراز بخوانید و خطبه را کوتاه.

و همچنان بهتر است که در نماز جمعه در رکعت اول سوره (الجمعه) و در رکعت دوم سوره (المنافقون) خوانده شود و یا در

رکعت اول سوره (سبح باسم ربك الاعلى) خوانده شود و در رکعت دوم سوره (الغاشية) خوانده شود. [تحفة الفقهاء]

همچنان بهتر است که در روز جمعه در نماز صبح سوره (السجده) در رکعت اول و سوره (الانسان) در رکعت دوم خوانده

شود. در یک حدیث شریف آمده است: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- كَانَ يَقْرَأُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ (الم

تَنْزِيلِ) السَّجْدَةِ وَ (هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ) السنن الكبرى للبيهقي

عصا را بدست گرفتن در اثنای ارائه خطبه :

در روز جمعه در حالت خواندن خطبه گرفتن عصا برای خطیب مستحب است؛ البته التزام به آن درست نیست.

امام عینی رحمه الله مینویسد: (ويستحب ان يتوكأ الخطيب على نحو قوس او غيره) البناية على الهداية

ترجمه:- مستحب است که خطیب در حالت ارائه خطبه به کمان و یا کدام چیز دیگر تکیه کند.

در وقت ارائه خطبه در دعا دست بلند کردن:

دراثنای خواندن خطبه بخاطر دعا دست را بلند کردن و به زبان دعا نکردن؛ اگر کسی میخواهد دعا کند میتواند به قلب خود

دعا کند.

این سخن خیلی مهم است که بعضی مردم دراثنای تقریر و بیان روبروی خطیب نفل میخوانند که این کار مناسب نیست،

بهتر این است که به تقریر گوش داده شود اگر کسی قبل از خطبه و در اثنای تقریر میخواهد نفل بخواند در یک گوشه از

مسجد نماز بخواند.